

Yorgun Savaşçı Romanında Mustafa Kemal¹

Kâzım YETİŞ*

Özet

Millî Mücadeleyi konu alan romanların çoğunda Mustafa Kemal Paşa vardır. Kemal Tahir *Yorgun Savaşçı*'da benzer romanlarda görmediğimiz bir Mustafa Kemal çıkarır karşımıza. Önce biz Mustafa Kemal'i anlaşılamadığı, uygulamalarına karşı olduğu Enver Paşa'nın dayısı Halil Paşa'nın ve onun yanında bulunan Cemil'in gözünden tanırız. Sonra romanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde Bursa çevresindeki hareketi telgrafla yönlendiren bir Mustafa Kemal vardır. Bununla beraber yazarın Yüzbaşı Selahattin'e söylediği "Temsil Heyeti demek Mustafa Kemal demektir." anlayışının örneklerini romanda göremeyiz.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Yorgun Savaşçı, Mustafa Kemal, Temsil Heyeti

** (Prof. Dr.) İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Florya Yerleşkesi, kazimyetis@aydin.edu.tr*

¹ "Kemal Tahir'in Kurtuluş Savaşı Romanlarında Mustafa Kemal" başlıklı A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi (nr. 19, 2002) nde Esat Can tarafından yayımlanmış bir yazı varken, böyle bir yazıyı yazmamın birkaç sebebi var. Söz konusu yazıda Kemal Tahir'in romanda yer alışı bütünüyle aksettirilmemiştir. Çünkü araştırmacı üç eseri söz konusu etmiştir. Ayrıca araştırmacı için önemli olan Kemal Tahir'in Mustafa Kemal hakkındaki düşünceleridir. Hâlbuki roman bir düşünce kitabı değildir. Bizim için önemli olan Mustafa Kemal'in kurguda veya kurgu kahramanlarının ilişkilerinde ve zihninde yer alış şeklidir. Bunun için konuyu müstakilen ele almayı uygun gördük.

Mustafa Kemal In Yorgun Savaşçı

Kâzım YETİŞ*

Abstract

Mustafa Kemal Pasha appears as a main theme in many novels that are related to national struggle. In *Yorgun Savaşçı* Kemal Tahir introduces us a Mustafa Kemal which we haven't seen in similar novels. First, we identify Mustafa Kemal through the eyes of Halil Pasha who is the uncle of Enver Pasha that Mustafa Kemal is against to his practices and Cemil who is siding with him. In the second and third parts of the novel there is a Mustafa Kemal who leads the movement around Bursa via telegraph. Nevertheless, we cannot see the examples of the conception of "Representative Committee means Mustafa Kemal" which the author lets Liuetenant Selahattin declare.

Keywords: *Kemal Tahir, Yorgun Savaşçı, Mustafa Kemal, Representative Committee*

* (Prof. Dr.) Istanbul Aydin University, Faculty of Arts and Sciences, Turkish Language and Literature, Florya Campus, kazimyetis@aydin.edu.tr

Giriş

Yorgun Savaşçı, Millî Mücadele’yi konu almakla beraber Ankara veya Mustafa Kemal merkezli bir roman değildir. 1965’te basıldığına ve yazarın idrak ettiği bir zamanı içine aldığına göre klasik anlayışta tarihî roman kabul edilemez. Fakat tarihî roman konusundaki son dönemlerde ortaya atılan görüşler çerçevesinde *Yorgun Savaşçı*, bir tarihî romandır. Tarihî şahsiyetlerin yanında yapma şahsiyetler de vardır. Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda, çeşitli cephelerde özellikle Filistin cephesinde bulunduğu vurgulanan Cehennem Topçu Cemil’in savaş sonrasında önce İstanbul’da ve sonra Anadolu’daki macerasıdır. Cemil, İttihatçıdır ve çevresi de büyük ölçüde İttihatçıdır ve önemli bir kısmı askerdir. Savaş dönüşü İstanbul’da teyzesinin evinde kalmaktadır. Karakolda görev yapan arkadaşı Arap Maksut kendisini çağırmıştır. Tutukluluk yerinden kaçırılan Patriyot’un yeri değiştirilecektir. Bu yapılır ve bu ara kaçırma işini planlayanlardan Dayı Maksut, Cemil, Kasımpaşa’da bir ara saklanırlar. Bu sırada Kasımpaşa’daki faaliyetlerden, silahlanmalardan söz edilir. “Herkes aklınca bir çıkaryol” (Tahir, 1976, s.104) aramaktadır. Bu çerçevede Karakol diye bir teşkilat kurulur. Teşkilatın bir kolu, işgal kuvvetleri tarafından veya onların emri ile tutuklananları cezaevlerinden kaçırarak, kaçırılanları gizleyecek, düşman tarafına geçenleri tepeleyecektir. Diğer kolu ise gizli ordudur. “İstanbul’da vuruşma olur”, Müslümanlar öldürmeye kalkılırsa her mahallede oluşturulacak milis birlikleri onlarla mücadele edecektir (Tahir, 1976, s.109). Kara Kemal’in kurucuları arasında bulunduğu bu teşkilat askerî bir hiyerarşiye sahip olacaktır. Hatta bir de başkomutan, genelkurmay başkanı bulunacaktır. Bu noktada başkomutanın kim olacağı konuşulur. Elbette Enver Paşa’dan uygunu yoktur: “Kesinlikle bilmiyorum ama Enver Paşa’dan uygunu yoktur. Geçenlerde bir laf çıktıydı da... ‘Talat Paşa İstanbul’a gelmiş, bir yerde saklanıyormuş’ diye... Bana kalırsa,

gelen Talat değil, Enver'dir.” (Tahir, 1976, s.110) Bu bize Kemal Tahir'in polisiye merakını hatırlatmakla beraber İttihat ve Terakki'nin, ülkeyi terk eden liderlerinden henüz ümidi kesmediğini göstermektedir.

Kaçırılan Patriyot, Cehennem Topçu Cemil, Enver Paşa'nın dayısı Halil Paşa Erenköyü'nde Dr. Münür'ün evinde saklanmaktadır. Bu bir anlamda karşılıklı hesaplaşmadır. Kemal Tahir'in sözcüsü olan Dr. Münür, İttihat Terakki ve yaptıkları ile ilgili karşısındaki İttihatçılara sorular sorarak, tenkitler yaparak olanları değerlendirirler. Aslında başlangıçta Dr. Münür de İttihatçıdır fakat sonradan ayrılmıştır. İşte bu konuşmalar sırasında Halil Paşa, Cemil'e “-Mustafa Kemal'le beraber mi gittindi sen Yedinci Ordu'ya?” (Tahir, 1976, s.119) diye sorar. Böylece romanda Mustafa Kemal'in adı ilk defa geçmiş olur. Cehennem Topçu Cemil, “-Hayır, ben başından beri Filistin'deydim.” (Tahir, 1976, s.119) cevabını verir. Çanakkale, Kanal Harekâtı vb. konuşmalardan sonra yine Halil Paşa, Cemil'e “-Görüştünüz mü Yedinci Ordu'dan ayrılırken Mustafa Kemal'le?.. Ne diyordu olup bitenlere? Nasıl görüyordu geleceği?.. Bize atıp tuttu mu?” (Tahir, 1976, s.123) diye sorar.

Belli ki Halil Paşa, Mustafa Kemal ile Enver Paşa arasındaki anlaşmazlığı, hatta Mustafa Kemal'in savaş ile alâkalı olarak İttihat ve Terakki'nin uygulamalarına karşı olduğunu biliyor. Nitekim birkaç paragraf sonra yazar bunu söz konusu edecektir. Halil Paşa'ya yazar şunları söyler: “-Aklında mı Patriyot?.. Bu Mustafa Kemal... Bir gece... Kazaya uğrayacaktı az kalsın!” “Son saniyede kıyamadık. Hatırladın mı? Elini cebine atıp duvara sırtını dayadı da “Ne istiyorsunuz?” diye sordu.” “-Bileğini tuttum bunun doktor... Sen misin Kemal Bey?” dedim. “Benim” dedi. “Başkasına benzettik!” dedim. “Olur öyle yanlışlıklar, gece karanlığında...” diye güldü; savdım Patriyot'u, gittik içtik! İyi komutandır! Kıyıcıdır, taktikte olsun, stratejide olsun taarruzdan yanadır.” Metnin

gelişinden anlaşıldığına göre Halil Paşa ile Mustafa Kemal içmişler. Mustafa Kemal'in Halil Paşa'yı tanımaması mümkün değildir. Öte yandan Dr. Münür'ün sorması üzerine Halil Paşa'nın Mustafa Kemal'i öldürmek isteğinin sebebinin Paşa şöyle açıklar: “-Enver Paşa'yla anlaşamadı baştan beri... “Orduyu siyasetten çekin diye tutturdu. Sanki kışlarına dönse de ordu siyasetin içinde değilmiş gibi...” (Tahir, 1976, s.125). Bu durumda haklı olarak Halil Paşa ile Mustafa Kemal'in ne konuştuklarına hiç girmez yazar. Üstelik yeni bir hareketin başı olarak Mustafa Kemal'in yıldızının parlayacağına farkındadır Halil Paşa. Cemil, şu şekilde cevap verir ki onun gerçekten büyük bir kurmay olduğunu gösterir. Kimsenin, Enver Paşa'nın veya İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin aleyhinde konuşmaz. O, bilir ki karşısındaki askerlerin içinde Enver Paşa hayranları pek çoktur. Yazar bunun farkındadır. Buna göre konuşturur Mustafa Kemal'i:

“-Hayır! Yola çıkacağı günün gecesi topladı güvendiği arkadaşları... ”Yenildik” dedi, “vuruşmayı bıraktık. Vuruşmayı bırakmak, onurlu insanlar olarak yaşamayı hâlâ umut etmektir” dedi, “Eğer bu umudu kaybedersek bir daha davranacağız, ölüme kadar çabalamak için... İlk iş, silâhların hepsini kaptırmamak... Çünkü milletler için hiçbir yenilgi son yenilgi değildir. Taşiyabildiğimiz silâhı, memleketin içerilerine götürüp saklayacağız!” dedi” (Tahir, 1976, s.123).

Bu, yazarın olanları sonradan yorumlamasıdır elbette. Tarihî roman biraz da budur. Yalnız unutmayalım ki Mustafa Kemal başlangıçtan itibaren ulaşmak istediği hedefe göre konuşur ve davranır. Romancımız bunu çok güzel değerlendirir. Hatta Cemil'e Halil Paşa'nın sorması ile onun, bu söyleneni yaptığını anlıyoruz.

Yukarda da ifade edildiği gibi “Herkes aklınca bir çıkar yol aramaktadır. Patriyot, Halil Paşa, Dr. Münür ve Cemil konuşurlar. Patriyot

yeni teşkilattan söz eder. Ona göre Kâzım Karabekir'in XV. Kolordu Komutanlığı ile Erzurum'a gitmesi, Mustafa Kemal'in ordu müfettişi olması, Enver Paşa ile çekişmeyi bırakıp buluşması Patriyot'un düşüncesidir. İttihat ve Terakki mensubu kimseler artık projelerine Mustafa Kemal'i dâhil etmektedirler (Tahir, 1976, s.165-166). Fakat Dr. Münür'ün evi basılır. Halil Paşa ile Patriyot yakalanır ve tutuklanır.

Kitabın Birinci Bölümü'nde Mustafa Kemal, Halil Paşa ve Cemil vasıtasıyla kısmen tanıtılır. Halil Paşa, onu öldürmeyi bile düşünmüştür. Çünkü Enver Paşa'ya karşıdır ve ordunun siyasetten çekilip kışlasına dönmesini istemektedir. Bu temel ayrılığın savaş meydanlarındaki tezahürleri üzerinde durulmaz. Ayrıca kurtuluş projelerine Mustafa Kemal'in de dâhil edildiği görülmektedir. Unutmayalım ki bu konuşanlar gelinen noktanın sorumlularıdır ve asıl sorumlu Enver Paşa'dan hâlâ vaz geçememektedirler.

İkinci Bölümde Cemil, önce Bandırma'ya ve oradan Batı Anadolu'ya, sonra Bursa'ya geçer. Yunan, İzmir'e asker çıkarmıştır. 17. Kolordu komutan vekilliğine atanan Bekir Sami Bey de Bandırma'dadır. Yüzbaşı Selahattin de Albay Bekir Sami'nin yanındadır. Yüzbaşı Selahattin içinde bulunulan rezilliği Cemil'e şöyle özetler: “Durum bildiğin gibi değil arkadaş... Dağıldık, kül-ufak olduk!..” “Sil, yeniden başla” derler ya Bizim başımıza gelen daha çapraşık... Ne silgi kalmış, ne silinecek kara tahta... Yoktan başlayacağız! İstanbul'u gözlerinle gördün! Koca Osmanlı İmparatorluğunun başkentinde çingen çalıyor, kürt oynuyor. Bence ortada iki ümit kıvılcımı var: Biri, kötü Yunan'ın, İzmir'e çıkararak başından büyük işe sıvanması... İkincisi, Ordu müfettişliğiyle Samsun'a giden Mustafa Kemal...” Buna Cemil şöyle cevap verir:

“-Ortada ordu olmayınca, Mustafa Kemal ne yapabilir?”

Bir asker olan Cemil’in bu görüşü bir tespittir. Ama yazar konuyu bu noktada bırakmaz. Yine bir asker olan Selahattin daha büyük bir inanç içindedir.

“-Orasını bilmem ama bir şey yapılabilirse, bunu başka hiç kimse Mustafa Kemal’den daha iyi yapamaz.” Daha tecrübeli bir asker olan Cemil’in tereddütleri vardır.

“-İstanbul’da da birçokları böyle diyor ama ben hiç ummuyorum!” Selahattin sebebini sorar:

“-Neden?”

Cemil’in verdiği cevap, Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışının da bir çeşit yorumudur. Tabii bu yorum yazara aittir.

“-İzmir’i kurtarmak için Samsun’a çıkmak bana biraz sapa geliyor. Mustafa Kemal, “Kestirmesi bu” demişse, bence yanılmış. Hüner gösterecek adam, ya İstanbul’da kalırdı, ya da senin Albayın yerine, buraya gelirdi.” Bu yorum cephelerde bulunmuş bir subayın fikri olmamalı. Nitekim yazar onu bu durumdan kurtarmak ister. “-Şaka eden bir çocuk gibi yürekten güldü: Ben konuşuyorum, sen de avanak avanak dinliyorsun!.. Bizim o kadarına aklımız mı erer? Belki İzmir’e giden en kestirme yol, Samsun’dan geçiyordur.” (Tahir, 1976, s.262-265).

İkinci Bölümde böylece Mustafa Kemal daha belirginleşir. Yazarın, Yüzbaşı Selahattin’e söylediği Yunanlıların İzmir’e çıkışı ile ilgili değerlendirme, son derece isabetlidir. Devlet tecrübesi olmayan bir hükümet ve ona bağlı bir ordu, saldırılardan medet umar. O saldırılar Anadolu insanının çabuk toparlanması sonucunu doğurmuştur. Halide

Edip'in "Efenin Hikâyesi" adlı hikâyesi bunun en güzel örneğidir. Kemal Tahir'in Selahattin'e söylediği "Millet savaştan yılgin...Vuruşalım" demiyor musun, anasına sövmüşsün gibi sırtarıyor!.. Yedek subaylardan yarısı evlerine kapanmış, yarısı ekmek parası derdine düşmüş... Bizimkilerin çoğu hasta, sakat... Sağlamları daha yenilginin şaşkınlığından kurtulamadı. Kala kala... bir avuç senin gibi "Bizim aklımız ermez" diyen subayla gözünü budaktan sakınmaz deli aydın kaldı." (Tahir, 1976, s.265). sözü de bunu gösterir.

Artık Mustafa Kemal bir ümit olarak doğmaya başlar. Fakat yazar, bu konuyu burada bırakır Bekir Sami Bey ve çevresi ile beraber batıya, Salihli'ye doğru trenle gider. Görülen manzara önceki paragrafta Yüzbaşı Selahattin'in söylediklerinden farklı değildir. Halk da, eşraf da çoktan işgal kuvvetlerine teslim olmuştur. Bekir Sami ve yanındaki Türk subaylarına çok kötü davranırlar. Belki de yazar bu anlattıkları ve Akhisar çevresinde olanları anlatarak, kahramanlarına yaşatarak Mustafa Kemal'in niye Samsun'a çıktığını yorumlamak ister. Nitekim Cemil'e bunu söyler:

"-İzmir'in yolu Samsun'dan mı geçer?" dedim. "Kestirme yolu bu mudur?" diye alay ettim. Düşünüyorum da, akıldan yana biz nerdeyiz, Mustafa Kemal nerde? İstanbul'dan 16 Mayıs'ta yola çıktı: Yani, İzmir'e Yunan'ın girmesinden bir gün sonra... Neden Samsun'a gideceğine, Bandırma'ya gelmedi? Çünkü gerçek komutanlar durumun özelliğine göre burda yıldırım olup yakmaktansa, ordan gürlenmenin daha etkili olduğunu bilirler!" (Tahir, 1976, s.311). Bu, Kemal Tahir'in Cemil'e yaptırdığı izah. Bir bakıma o gün belki doğmuş olan itirazları cevaplayacak olaylar yaratır. Elbette Samsun'a çıkışın cevabı sadece bu değildir. Bu cevaplardan biridir sadece.

Romanın Üçüncü Bölümünde Cemil, emir eri Şaban ile Bursa'ya

döner. Şaban yolda görüştüğü bir uzatmalı onbaşından öğrendiği dedikodular çerçevesinde karşımıza çıkar Mustafa Kemal. Şaban'ın öğrendiğine göre milliciler gavurdur. “Her Müslümana bir millici gavuru öldürmek Allah'ın emri” lâfı Osmanlı ülkesine yayılmıştır. Uzatmalı onbaşının dediğine göre -ki bu uzatmalı onbaşı halk olmalı- “Bu laf padişahımızın şeyhülislâmından dağılan bir laf” tır. Geçen hafta İstanbul’u İngilizin basmasının sebebi “millici gavur”, ayrıca Mustafa Kemal’in Yunan’a karşı çıkması, padişaha baş kaldırması imiş. Kemal Paşa’yı padişah “ortalığı düzeltsin” diye Türkün içine salmış, o, işleri yüzüne gözüne bulaştırmıştır. Bunun üzerine kendisine oldu yeter, gel gerisin geri yerine demişler, gelmezlenmiş, otur oturduğun yerde hiçbir işe burnunu sokma, ay be ay al aylığını padişaha dua et demişler dinlememiş. “Padişah efendimiz paşalığını sıyırmış sırtından, acemi erliğe indirmiş, ne güzel! Bu bizim Kemal Paşamız, hiç umursamamış... Şuna buna, kâğıt yazmayı kesmemiş, paşalığı hiç alınmamış gibisine... Evet, kendin bilmez değilsin ya, bu bizim Kemal Paşamız, oldum olası densizdir. Alaman’ın kiralına dediğini, Filistin cephesinde duydumdu da, inanmadımdı.

-Ne demiş?

-Ne diyecek... Dünyaya velvele salan koca Alaman kiralına: “Sen bu savaşta yeniksin hemşerim, boşuna zorlatmaktasın! Yol yakinken pes et de, ne kendi gavurunu kırdır, ne de bizim Müslümanımızı” demiş...

-Yalan mı?

-Yalan değil ama Kemal Paşa, bunu herife adam gibi mi söylüyor? Hayır! Dikine söylüyor. Emir erini tersler gibi... Alaman’ın kiralı çok kızmış... “Mustafa Kemal Paşa’nın hak ettiği ordu komutanlığını Alaman paşasının alması bundan dediler.” (Tahir, 1976, s.448-450).

Romancı, halk ağzından veya başka bir gözden Mustafa Kemal'i tanıtır. Tabii söylenenler Mustafa Kemal'in aleyhinde değil lehinde olacak söylemlerdir. Yazar belki de burada Mustafa Kemal'e karşı olanlarla alay etmek istiyor. Yalnız padişah, şeyhülislam ve dindar kesim Kemal Tahir'in kaleminden nasibini alıyor. Esasen o, pek az istisna ile bütün romanlarında bir şekilde bu anlayışını sergiler. Ayrıca belirtelim ki romanın bundan sonraki sayfalarında Ankara, Heyet-i Temsiliyye ve Mustafa Kemal karşıımızdadır.

Komutanlar karasızlık içindedirler. Meselâ Kolordu komutanı Yusuf İzzet Paşa İstanbul ile Mustafa Kemal Paşa arasında sallanır. Temsil Heyetinin izni olmadan komutanlar tabii telgraf kanalıyla İstanbul ile görüşemezler. İngilizler, İstanbul'u işgal edip Millet Meclisi'ni basarak bazı milletvekillerini hapsedince Mustafa Kemal Paşa, Temsil Heyeti adına bir bildiri yayınlar ve bütün milletvekillerini Ankara'da toplanmaya çağırır (Tahir, 1976, s.454). Temsil Heyeti hiçbir komutan yerini hiçbir sebeple bir başka komutana bırakamaz şeklinde bir genelge yayımlar (Tahir, 1976, s.455). Yüzbaşı Selahattin ile Cemil'in konuşmalarından, Harbiye Nazırı Fevzi Paşa'nın Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa'yı yakalayıp eli kolu bağlı İstanbul'a götürmeye kalktığı, bereket Kâzım Karabekir ile Ali Fuat Paşa'nın "Höst" dedikleri anlaşılır (Tahir, 1976, s.457-458).

Yüzbaşı Selahattin, telgraf başında Mustafa Kemal ile konuşur. Bu konuşmada Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa ile Konya'daki 12. Kolordu Komutanı Albay Fahrettin Bey'in konuşmaları aktarılır. Buna göre Albay Fahrettin, Yusuf İzzet Paşa'ya bağlanmak istemektedir. Mustafa Kemal 56. Tümenin er noksanını, Bursa'nın içindeki durumu sorar. Sonra Çerkez Ethem'in yanındaki Yüzbaşı Cemil'i sorar Mustafa Kemal ve uzun uzun onunla konuşur. Belli ki Mustafa Kemal her şeyi yakından takip etmekte ve sıkıntılara çareler düşünmektedir. Yazarımız

Mustafa Kemal'i bir orkestra şefi olarak canlandırır. Bir taraftan moral verir, bir taraftan aksayan noktaları ve eksikleri takip eder. Anzavur ile ilgili haberler ve Anzavur'un mektubu bu görüşmelerde söz konusu edilir. Yüzbaşı Selahattin ve Cemil ile konuşurken Mustafa Kemal babacan bir komutandır: “-Hepinizin gözlerini öperim çocuklar.” (Tahir, 1976, s.459-476).

Yüzbaşı Selahattin ile Teğmen Faruk, akşam Cemil'i beklemektedirler, o, kendilerine soyunmadan bekleyin demiştir. Cemil, Mustafa Kemal Paşa ile görüşmüştür. Telgraflarla verilen talimatta, Bursa'da 56. Tümen Komutanı Yusuf İzzet Paşa, görüşmelerde bulunmak üzere Ankara'ya davet edilmektedir. Bu Paşa'ya yazılan telgraftır. Cemil'e yazılan ise gelmek istemezse zorla ve tutuklanarak getirilmesidir. Durum Bekir Sami Bey'e de bildirilecektir. Muvafakat etmezse o da zorla götürülecektir Ankara'ya. Böylece problem olan kişiler daha doğrusu engeller bertaraf edilecektir. Meselenin sühuletle yapılmasını isteyen Yüzbaşı Selahattin bir plan yapar ve plan uygulanır. Burada önemli olan Yüzbaşı Selahattin'in acele edilmemesi konusunda söyledikleri arasına sıkıştırılmış şu cümlelerdir: “Padişah, bir generalini, ‘Ortalığı yatıştırırsın, ateşkes anlaşması gereğince düşmanlara teslim edilecek silahları toplasın, iç vuruşmaları önlesin’ diye Anadolu'nun belli bir çevresine ordu müfettişi olarak yollamış... Sonra bundan caymış... Adam askerlikten çekilmiş... Kongreler toplamış... Şimdi Temsil Heyeti Reisi olarak Ankara'da bulunuyor. Hepimiz biliyoruz ki, ortada Temsil Heyeti filan yok... Temsil Heyeti tek başına Mustafa Kemal Paşa demektir.” (Tahir, 1976, s.508). Bu, Kemal Tahir yaklaşımıdır. Öte yandan burada durum tespiti yapılırken tenkit de edilmektedir. Gerçekten *Yorgun Savaşçı*'nın ikinci ve üçüncü bölümünde Çerkez Ethem ve Anzavur davaları ön plana çıkmaktadır. Bunun için belki böyle bir yorum yapılabilir. Elbette şartlar da göz önünde

bulundurulmalıdır. Yani Bursa'daki durumun vahametini anlatabilmek için Yüzbaşı Selahattin böyle bir yorum yapmış olabilir. Üstelik bir asker olarak yaklaşmaktadır. Romanın birinci bölümünde Enver Paşa'nın dayısı Halil Paşa'nın ve dolayısıyla Cemil'in gözünden tanırız Mustafa Kemal Paşa'yı. Başlangıçta belirgin değildir. Çünkü henüz ortada yoktur. Sonra bütünüyle askerî konularda telgraflardaki yönlendirmeleri ile Mustafa Kemal vardır. Hâdiselerin gidişatına etkisi romanda belirmez. Meselâ Yüzbaşı Cemil'e, Rahmi Bey'e sahip çıkmalarını söyler Mustafa Kemal. Ama Rahmi Bey öldürülür.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki dönemin bütün karmaşası *Yorgun Savaşçı*'nda verilir. Fakat hemen hiçbir konuda sonuç yoktur. Tabir caizse Kemal Tahir, cumhuriyet romanının içine yerleştirmiştir. Bunun için de hemen pek çok şey boşluktur. Dolayısıyla Mustafa Kemal de boşluktur. Bununla beraber o, Millî Mücadele'nin romanını yazarken pek çok şeyi boca ettiği romanını belki de özellikle dağınık bırakmıştır. Onun tercih ettiği kahramanlar Cemil, Faruk, Selahattin ve Dr. Münür'dür. Onları da yeterince tanımayız. "Kıyıcı" diye nitelenen Mustafa Kemal'in kıyıcılığı ile ilgili herhangi bir faaliyetini görmeyiz romanda. Yusuf İzzet Paşa için verdiği karar yani onu Ankara'ya davet, karmaşa da büyüyecek bir problemi çözmektir. Aslında o, Mustafa Kemal'e romanında hiç yer vermeseydi belki asıl kahramanlarını daha belirginleştirebilirdi.

Kaynakça

Tahir, K. (1976). *Yorgun Savaşçı*, 6, İstanbul: Bilgi Yayınları.